

24. Qui cum fure participat, odit animam suam: adiuramentum audit, & non indicat.

25. Qui timet hominem, cito corruet: qui sperat in Domino, subleuabitur.

26. Multi requirunt faciem principis: & iudicium a Domino egreditur singulorum.

27. Abominantur iusti virum impium: & abominantur impij eos, qui in recta sunt via.

Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.

CAPUT XXX.

Homo Deo vicinus iudicat se insipientem, & opera Dei incomprehensibilia: sermo Dei ignitus, cui nihil addendum: deprecatur vanitatem, verba mendacij, mendicitatem & diuitias: non accusandus seruus apud Dominum suum: aliquot generationes execrabiles: duæ sanguisugæ: tria insaturabilia: oculus patrem subannans: tria difficilia: per tria movetur terra: quatuor minima terræ: tria bene gradientia: vehementer emungens.

1. Verba Congregantis filij Vomantis. Visio, quam locutus est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus, ait:

2. Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum.

3. Non didici sapientiam, & non novi scientiam sanctorum.

4. Quis ascendit in cælum atque descendit? quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligavit aquas quasi in vestimento? quis suscitavit omnes terminos terræ? quod nomen est eius, & quod nomen filij eius, si nosti?

* Psal. 11. 5. * Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se:

* Deut. 4. 6. * ne addas quidquam verbis illius,

2. & 10. & arguaris, inveniariisque mendax.

32. 7. Duo rogavi te, ne deneges mihi aequam moriam.

8. Vanitatem, & verba mendacia longè fac a me.

Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria:

9. ne fortè satiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & periurem nomen Dei mei.

10. Ne accuses servum ad dominum suum, ne fortè maledicat tibi, & corruias.

11. Generatio, quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit.

12. Generatio, quæ sibi munda videtur, & tamen non est lota a sordibus suis.

13. Generatio, cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in alta surrectæ.

14. Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus suis, ut comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.

15. Sanguisugæ duæ sunt filæ, dicentes: Affer, Affer.

Tria sunt insaturabilia, & quartum, quod numquam dicit: Sufficit.

16. Infernus, & os vulvæ, & terra, quæ non satiatur aqua: ignis verò numquam dicit: Sufficit.

17. Oculum, qui subsannat patrem, & qui despicit partem matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.

18. Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro:

19. viam aquilæ in cælo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari, & viam viri in adolescentia.

20. Talis est via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os suum dicit: Non sum operata malum.

21. Per tria movetur terra, & quartum non potest sustinere:

22. per servum cùm regnaverit: per stultum cùm saturatus fuerit cibos:

23. per odiosam mulierem cùm in matrimonio fuerit assumpta: & per ancillam cùm fuerit heres domine suæ.

24. Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus.

25. Formice, populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi:

26. lepusculus, plebs invalida, qui collocat in petra cubile suum:

27. regem locusta non habet, & egreditur universa per turmas suas:

28. stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.

29. Tria sunt, quæ bene gradiuntur, & quartum, quod incedit feliciter:

30. Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum:

31. gallus succinctus lumbos: & aries: nec est rex, qui resistat ei.

32. Est qui stultus apparuit postquam elevatus est in sublime: si enim intellexisset, ori suo imposuisset manum.

33. Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: &

qui

qui vehementer emungit, elicit sanguinem: & qui provocat iras, producit discordias.

CAPUT XXXI.

Exhortatur ne mulieribus dederis substantiam tuam, nec regibus vinum, sed morientibus: aperi os tuum muto: vindica inopem: laus & raritas mulieris fortis: palchritudo fallax gratia.

1. Verba Lamuelis Regis. Visio, quæ eruditum eum mater sua.

2. Quid dilecte mi, quid dilecte uteri mei, quid dilecte votorum meorum?

3. Ne dederis mulieribus substantiam tuam, & diuitias tuas ad delinquos reges.

4. Noli regibus, o Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum secretum est ubi regnat ebrietas.

5. & ne fortè bibant, & obliviscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperis.

6. Date siceram morientibus, & vinum his, qui amaro sunt animo:

7. bibant, & obliviscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur amplius.

8. Aperi os tuum muto, & causis omnium filiorum qui pertranseunt:

9. aperi os tuum, decerne quod iustum est, & iudica inopem & pauperem.

10. Mulierem fortem quis inveniet? procul, & de ultimis finibus pretium eius.

11. Confidit in ea cor viri sui, & spoliis non indigebit.

12. Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vite suæ.

13. Quæsitit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum.

14. Facta est quasi navis insitoris, de longè portans panem suum.

SANC-
TARUM
NON VIR-
GINUM.

15. Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.

16. Consideravit agrum, & emit eum: de fructu manuum suarum plantavit vineam.

17. Accinxit fortitudine lumbos suos, & roboravit brachium suum.

18. Gustavit, & vidit quia bona est negotiatio eius: non extinguetur in nocte lucerna eius.

19. Manum suam misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fusum.

20. Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.

21. Non timebit domus suæ a frigoribus nivis: omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus.

22. Stragulatam vestem fecit sibi: byssus, & purpura indumentum eius.

23. Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ.

24. Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananeo.

25. Fortitudo, & decor indumentum eius, & ridebit in die novissimo.

26. Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius.

27. Consideravit semitas domus suæ, & panem otiosa non comedit.

28. Surrexerunt filij eius, & beatissimam prædicaverunt: vir eius, & laudavit eam.

29. Multæ filiæ congregaverunt divitias: tu supergressa es universas.

30. Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timeas Dominum ipsa laudabitur.

31. Date ei de fructu manuum suarum: & laudent eam in portis opera eius.

LIBER PROVERBIORUM XXXI
ECCLESIASTES,

QUI AB HEBRÆIS

COHELETH APPELLATUR.

HIC liber COHELETH ab Hebræis dicitur, quod Greci ECCLESIASTEN vertere; id est, convocatores, sive concionatores. Toto enim opere, de mundi ac rerum mundanarum vanitate concionatur. Multi eum adscribunt Salomoni, qui respicientiam suam seriò ibi profiteatur, ut instituere omnes atque firmare in via veritatis possit; quæque propterea exponat primam rationem studiorum suorum & institutæ vitæ; deinde observationem occupationum earum omnium, quibus se implicat mortales, quæ omnia vanitatis damnet: Homines autem ad pietatis & humanitatis officia revocet, mortem & iudicium rebellantibus denunciet, & in officio confirmet pios. Alij tamen Salomonem esse non putant, sed scriptum seriùs sub illius, tanquam penitentia ducti, nomine. Argumentum huius rei afferunt multa vocabula, quæ non alibi quàm in Daniele, Esdra, & Chaldeis interpretibus reperiuntur.

Ibi verò observandum maximè videtur, quòd annotavit divus Hieronymus: in PROVERBIS scilicet parvulos a Salomone edoceri; & quasi de Officiis per sententias erudiri: in hoc verò ECCLESIASTÆ libro, maturæ ætatis virum institui, ne quicquam in mundi rebus putet esse perpetuum, sed caduca & brevia universa quæ cernimus: Ad extremum iam consummatum virum & calcato sæculo præparatum, in CANTICO CANTICORUM sponsi iungi amplexibus. Quibus etiam congruit quòd ex Bernardo ad huius Cantici titulum afferemus.

CAPUT PRIMUM.

Omnia vana; & nihil sub sole novum: cunctarum quoque rerum difficilem esse inquisitionem, càmque vanam, & spiritus afflictionem.

Erba Ecclesiastæ, filij David, regis Ierusalem.

1. Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

2. Quid habet amplius homo de universo labore suo, quo laborat sub sole?

3. Generatio præterit, & generatio advenit: terra autem in æternum stat.

4. Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur: ibique renascens,

5. gyrat per Meridiem, & flecitur ad Aquilonem: lustrans universa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur.

6. Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum, unde exeunt flumina, revertuntur ut iterum fluant.

7. Cunctæ res difficiles: non potest eas homo explicare sermone. Non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur.

8. Quid est quod fuit? ipsum quod fu-

ritur est. Quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est.

9. Nihil sub sole novum, nec valet quisquam dicere: Ecce hoc recens est: iam enim præcessit in sæculis, quæ fuerunt ante nos.

10. Non est priorum memoria: sed nec eorum quidem, quæ postea futura sunt, erit recordatio apud eos qui futuri sunt in novissimo.

11. Ego Ecclesiastes fui rex Israël in Ierusalem,

12. & proposui in animo meo querere & investigare sapienter de omnibus, quæ fiunt sub sole.

13. Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum, ut occuparentur in ea.

14. Vidi cuncta, quæ fiunt sub sole, & ecce universa vanitas, & afflictio spiritus.

15. Perversi difficilè corriguntur, & stultorum infinitus est numerus.

16. Locutus sum in corde meo, dicens: Ecce magnus effectus sum, & præcessi omnes sapientiâ, qui fuerunt ante me in Ierusalem: & mens mea contemplata est multa sapienter, & didici.

17. Dedicque cor meum ut scirem prudentiam, atque doctrinam, erroresque & stultitiam: & agnovi quòd in his quoque esset labor, & afflictio spiritus,

18. eò quòd in multa sapientia multa sit

indignatio: & qui addit scientiam, addit & laborem.

CAPUT II.

In affluentia deliciarum, divitiarum, ædificiorum, & in horum labore est vanitas & afflictio spiritus: dicit etiam quantæ sit vanitatis congregare futuro heredi, qui qualis futurus sit ignoratur.

1. Dixi ego in corde meo: Vadam, & affluent delicias, & fruam bonis. Et vidi quòd hoc quoque esset vanitas.

2. Risum reputavi errorem: & gaudii dixi: Quid frustra deciperis?

3. Cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitareque stultitiam, donec viderem quid esset utile filiis hominum: quo facto opus est sub sole numero dierum vitæ suæ.

4. Magnificavi opera mea, ædificavi mihi domos, & plantavi vineas,

5. feci hortos, & pomaria, & consevi ea cuncti generis arboribus,

6. & extruxi mihi piscinas aquarum, ut irrigarem silvam lignorum germinantium,

7. possedi servos & ancillas, multamque familiam habui: armenta quoque, & magnos ovium greges ultra omnes qui fuerunt ante me in Ierusalem:

8. *coacervavi mihi argentum & aurum, & substantias regum, ac provinciarum: feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorum hominum, scyphos, & urceos in ministerio ad vina fundenda:

9. & supergressus sum opibus omnibus, qui ante me fuerunt in Ierusalem: sapientia quoque perseveravit mecum.

10. Et omnia, quæ desideraverunt oculi mei, non negavi eis: nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur; & oblectaret se in his, quæ præparaveram: & hanc ratus sum partem meam, si uterer labore meo.

11. Cùmque me convertissem ad universa opera, quæ fecerant manus meæ, & ad labores, in quibus frustra sudaveram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole.

12. Transivi ad contemplandam sapientiam, erroresque & stultitiam (quid est, inquam, homo, ut sequi possit regem Factorem suum?)

13. & vidi quòd tantùm præcederet

sapientia stultitiam, quantum differt lux a tenebris.

14. *Sapientis oculi in capite eius: stultus in tenebris ambulat: & didici quòd unus utriusque esset interitus.

15. Et dixi in corde meo: Si unus & stulti & meus occasus erit, quid mihi prodest quòd maiorem sapientia dedit operam? Locutusque cum mente mea, animadverti quòd hoc quoque esset vanitas.

16. Non enim erit memoria sapientis similiter ut stulti in perpetuum, & futura tempora oblivione cuncta pariter operient: moritur doctus similiter ut indoctus.

17. Et idcirco tædium me vitæ meæ videntem mala universa esse sub sole, & cuncta vanitatem & afflictionem spiritus.

18. Rursus detestatus sum omnem industriam meam, quæ sub sole studiosissimè laboravi, habiturus heredem post me,

19. quem ignoro, utrum sapiens an stultus futurus sit, & dominabitur in laboribus meis, quibus desudavi & sollicitus fui.

Et est quiddam tam vanum?

20. Unde cessavi, renunciavitque cor meum ultra laborare sub sole.

21. Nam cùm alius laboret in sapientia, & doctrina, & solitudine, homini otioso quæstia dimittit: & hoc ergo, vanitas, & magnum malum.

22. Quid enim proderit homini de universo labore suo, & afflictione spiritus, quæ sub sole cruciatus est?

23. Cuncti dies eius doloribus, & ærumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit: & hoc nonne vanitas est?

24. Nonne melius est comedere & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis? & hoc de manu Dei est.

25. Quis ita devorabit, & delicias affluet ut ego?

26. Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam, & scientiam, & letitiam: peccatori autem dedit afflictionem, & curam superfluum, ut addat, & congreget, & tradat ei qui placuit Deo: sed & hoc vanitas est, & cassa sollicitudo mentis.

CAPUT III.

Quòd omnia tuo procedant tempore & transeant, quòdque in nullis hic fluxis sit mentis quies: unus quoque sit hominis ac iumentorum interitus.

1. Omnia tempus habent, & suis spatiis transeunt universa sub cælo.

2. Tempus nascendi, & tempus moriendi.

* Infr. 8.
1.
Prov. 17.
24.

Tem-

Tempus plantandi, & tempus evellendi quod plantatum est.

3. Tempus occidendi, & tempus sanandi: Tempus destruendi, & tempus ædificandi.

4. Tempus flendi, & tempus ridendi. Tempus plangendi, & tempus saltandi.

5. Tempus spargendi lapides, & tempus colligendi.

Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus.

6. Tempus acquirendi, & tempus perdendi.

Tempus custodiendi, & tempus abjiciendi.

7. Tempus scindendi, & tempus con-suendi.

Tempus tacendi, & tempus loquendi.

8. Tempus dilectionis, & tempus odij. Tempus belli, & tempus pacis.

9. Quid habet amplius homo de labore suo?

10. Vidi afflictionem, quam dedit Deus filiis hominum, ut distendantur in ea.

11. Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniat homo opus, quod operatus est Deus ab initio usque ad finem.

12. Et cognovi quòd non esset melius nisi letari, & facere bonè in vita sua.

13. Omnis enim homo, qui comedit & bibit, & videt bonum de labore suo, hoc donum Dei est.

14. Didici quòd omnia opera, quæ fecit Deus, perseverent in perpetuum: non possumus eis quidquam addere, nec auferre, quæ fecit Deus ut timeatur.

15. Quod factum est, ipsum permanet: quæ futura sunt, iam fuerunt: & Deus instaurat quod abiit.

16. Vidi sub sole in loco iudicij impietatem, & in loco iustitiæ iniquitatem.

17. Et dixi in corde meo: Iustum, & impium iudicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit.

18. Dixi in corde meo de filiis hominum, ut probaret eos Deus, & ostenderet similes esse bestiis.

19. Idcirco unus interitus est hominis, & iumentorum, & æqua utriusque conditio: sicut moritur homo, sic & illa moriuntur: similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumento amplius: cuncta subiacent vanitati,

20. & omnia pergunt ad unum locum: de terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur.

21. Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus iumentorum descendat deorsum?

22. Et deprehendi nihil esse melius quàm letari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, ut post se futura cognoscat?

CAPUT IV.

Vanitatem huius vitæ arguit sapiens ex innocentium oppressione, & quòd industria humana sit invidia obnoxia: item quòd stultus securè in otio agit, alio qui heredem non habet thesaurizante: explicat comoda societatis, regum regnorumque vanitatem, & obedientiam præfert stultorum victimis.

1. **V**erti me ad alia, & vidi calumnias, quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ, cunctorum auxilio destitutos.

2. Et laudavi magis mortuos, quàm viventes:

3. & feliciorem utroque iudicavi, qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt.

4. Rursum contemplatus sum omnes labores hominum, & industrias animadverti patere invidia proximi: & in hoc ergo vanitas, & cura superflua est.

5. Stultus complicit manus suas, & comedit carnes suas, dicens:

6. Melior est pugillus cum requie, quàm plena utraque manus cum labore, & afflictione animi.

7. Considerans reperi & aliam vanitatem sub sole:

8. unus est, & secundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi eius divitiis: nec recogitat, dicens: Cui laboro, & fraudo animam meam bonis? in hoc quoque vanitas est, & afflictio pessima.

9. Melius est ergo duos esse simul, quàm unum: habent enim emolumentum societatis suæ:

10. si unus ceciderit, ab altero fulciatur: væ soli: quia cum ceciderit, non habet sublevantem se.

11. Et si dormierint duo, fovebuntur mutuo: unus quomodò calefiet?

12. Et si quispiam prævaluerit contra unum, duo resistunt ei: funiculus triplex difficilè rumpitur.

13. Melior est puer pauper & sapiens, rege sene & stulto, qui nescit prævidere in posterum.

14. Quòd de carcere, catenisque interdum quis egrediatur ad regnum: & alius natus in regno, inopià consumatur.

15. Vidi cunctos viventes, qui ambulat sub sole cum adolescente secundo, qui consurget pro eo.

16. Infinitus numerus est populi omnium, qui fuerunt ante eum: & qui postea futuri sunt, non lætabuntur in eo: sed & hoc, vanitas & afflictio spiritus.

17. Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appropinqua ut audias.

*1. Reg. 15. * Multo enim melior est obedientia, quàm stultorum victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali.

22. Osee 6. 6.

CAPUT V.

Nil temerè de Deo & eius providentia loquendum; vota reddenda; non mirandam de egenorum oppressione, cum ini-qui iudicem habeant: item quàm sit misera conditio avari nunquam impleti, & divitis coarctantis divitias, in proprium nonnumquam malum.

1. **N**E temerè quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad præferendum sermonem coram Deo. Deus enim in cælo, & tu super terram: idcirco sint pauci sermones tui.

2. Multas curas sequuntur somnia, & in multis sermonibus invenietur stultitia.

3. Si quid novisti Deo, ne morèris reddere: displicet enim ei infidelis & stulta promissio. sed quodcumque veris, redde:

4. multòque melius est non vovere, quàm post votum promissa non reddere.

5. Ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam: neque dicas coram angelo: Non est providentia: ne forte iratus Deus contra sermones tuos, dissipet cuncta opera manuum tuarum.

6. Ubi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates, & sermones innumeri: tu verò Deum time.

7. Si videris calumnias egenorum, & violentia iudicia, & subverti iustitiam in provincia, non mireris super hoc negotio: quia excelso excelsores est alius, & super hos quoque eminentiores sunt alij.

8. & insuper universæ terræ rex imperat servienti.

9. Avarus non implebitur pecunià: & qui amat divitias, fructum non capiet ex eis: & hoc ergo vanitas.

10. Ubi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quòd erant divitias oculis suis?

11. Dulcis est somnus operanti, sive parum, sive multum comedit: saturitas autem divitis non sinit eum dormire.

12. * Est & alia infirmitas pessima, quàm vidi sub sole: divitiæ conservatae in malum domini sui.

13. Pereunt enim in afflictione pessima: generavit filium, qui in summa egestate erit.

14. * Sicut egressus est nudus de utero matris suæ, sic revertetur, & nihil auferet secum de labore suo.

15. Miserabilis prorsus infirmitas: quo modo venit, sic revertetur. Quid ergo prodest ei quòd laboravit in ventum?

16. Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna atque tristitia.

17. Hoc itaque visum est mihi bonum ut comedit quis, & bibit, & fruatur lætitià ex labore suo, quò laborabit ipse sub sole numero dierum vitæ suæ, quos dedit ei Deus, & hæc est pars illius.

18. Et omni homini, cui dedit Deus divitias, atque substantiam, potestatemque ei tribuit ut comedat ex eis, & fruatur parte sua, & lætetur de labore suo: hoc est donum Dei.

19. Non enim satis recordabitur dierum vitæ suæ, eò quòd Deus occupet deliciis cor eius.

CAPUT VI.

Misera est avari vanitas, qui nè in necessariis quidem audent partis uti.

1. **E**ST & aliud malum, quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homines:

2. Vir, cui dedit Deus divitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ ex omnibus, quæ desiderat: nec tribuit ei potestatem Deus ut comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud, hoc vanitas, & miseria magna est.

3. Si genuerit quispiam centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit, & anima illius non utatur bonis substantiæ suæ, sepulturæque careat: de hoc ego pronuncio quod melior illo sit abortivus.

4. Frustrà enim venit, & pergit ad tenebras, & oblivione delebitur nomen eius.
 5. Non vidit solem, neque cognovit distantiam boni & mali:
 6. etiam si duobus millibus annis vixerit, & non fuerit perfruitus bonis: nonne ad unum locum properant omnia?
 7. Omnis labor hominis in ore eius: sed anima eius non implebitur.
 8. Quid habet amplius sapiens a stulto? & quid pauper nisi ut pergat illuc, ubi est vita?
 9. Melius est videre quod cupias, quam desiderare quod nescias. sed & hoc vanitas est, & præsumptio spiritus.
 10. Qui futurus est, iam vocatum est nomen eius: & scitur quod homo sit, & non possit contra fortiorem se in iudicio contendere.

11. Verba sunt plurima, multamque in disputando habentia vanitatem.

CAPUT VII.

Vanum est altiora se querere; & inter multa que quibus magis sint eligenda, sic & sapientia utilior est cum divitiis: dies malus præcavendus: ne plus quam oportet sapiens aut iustus sis: quam sit mulieris consortium amarum & periculosum: quodque homo sit a Deo creatus relictus.

1. Quid necesse est homini maiora se querere, cum ignoret quid conducatur sibi in vita sua numero dierum peregrinationis suae, & tempore, quod velut umbra præterit? Aut quis ei poterit indicare quid post eum futurum sub sole sit?
 2. * Melius est nomen bonum, quam unguenta pretiosa: & dies mortis die nativitatis.
 3. Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & vivens cogitat quid futurum sit.
 4. Melior est ira risu: quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis.
 5. Cor sapientium ubi tristitia est, & cor stultorum ubi lætitia.
 6. Melius est a sapiente corripri, quam stultorum adulatione decipi.
 7. quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti: sed & hoc vanitas.
 8. Calumnia conturbat sapientem, & perdet robor cordis illius.

* Prov. 22.
1.

9. Melior est finis orationis, quam principium. Melior est patiens arrogante.
 10. Ne sis velox ad irascendum: quia ira in sinu stulti requiescit.
 11. Ne dicas: Quid putas cause est quod priora tempora meliora fuere quam nunc sunt? stulta enim est huicmodi interrogatio.
 12. Utilior est sapientia cum divitiis, & magis prodest videntibus solem.
 13. Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia. hoc autem plus habet eruditio & sapientia, quod vitam tribuunt possessori suo.
 14. Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quæ ille desuper erit.
 15. In die bona frui bonis, & malam diem præcave. sicut enim hanc, sic & illam fecit Deus, ut non inveniat homo contra eum iustas querimonias.

16. Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meae: Iustus perit in iustitia sua, & impius multo vivit tempore in malitia sua.

17. Noli esse iustus multum: neque plus sapias quam necesse est, ne obstupescas.
 18. Ne impiè agas multum: & noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo.
 19. Bonum est te sustentare iustum, sed & ab illo ne subtrahas manum tuam: quia qui timer Deum, nihil negligit.
 20. Sapientia confortavit sapientem super decem principes civitatis.

21. * Non est enim homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.
 22. Sed & cunctis sermonibus, qui dicuntur, ne accomodes cor tuum: ne forte audias servum tuum maledicentem tibi.
 23. scit enim conscientia tua, quia & tu crebro maledixisti aliis.
 24. Cuncta tentavi in sapientia. Dixi: Sapiens efficiar: & ipsa longius recessit a me.
 25. multo magis quam erat: & alta profunditas, quis inveniet eam?
 26. Lustravi universa animo meo, ut scirem, & considerarem, & quærerem sapientiam, & rationem: & ut cognoscerem impietatem stulti, & errorem imprudentium:
 27. & inveni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius, qui placet Deo, effugiet illam: qui autem peccator est, capiatur ab illa.

28. Ecce

* 3. Reg. 8.
46.
2. Par. 6.
36.
Prov. 20.
1. Joann. 1.
8.

28. Ecce hoc inveni, dixit Ecclesiastes, unum & alterum, ut invenirem rationem, 29. quam adhuc quaerit anima mea, & non inveni. Virum de mille unum reperi, mulierem ex omnibus non inveni.
 30. Solummodo hoc inveni, quod fecerit Deus hominem rectum, & ipse se infinitis miscuerit quæstionibus. Quis talis ut sapiens est? & quis cognovit solutionem verbi?

CAPUT VIII.

In vultu lucet sapientia, a Dei mandatis non recedendum: homo novit tantum præsentia, neque mortem potest evadere: impij ob Dei indulgentiam liberius peccant; vanissimum videtur quod iustis & impiis similia hic eveniunt; & operum Dei ratio non est investiganda.

Sap. 2. 14.

1. Sapientia hominis lucet in vultu eius, & potentissimum faciem illius commutabit.
 2. Ego os regis observo, & præcepta iuramentum Dei.
 3. Ne festines recedere a facie eius, neque permanes in opere malo: quia omne, quod voluerit, faciet.
 4. & sermo illius potestate plenus est: nec dicere ei quisquam potest: Quare ita facis?
 5. Qui custodit præceptum, non experietur quidquam mali. Tempus & responsum cor sapientis intelligit.
 6. Omni negotio tempus est, & opportunitas, & multa hominis afflictio:
 7. quia ignorat præterita, & futura nullo scire potest nuncio.
 8. Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis, nec sinitur quiescere ingruente bello, neque salvabit impietas impium.
 9. Omnia hæc consideravi, & dedi cor meum in cunctis operibus, quæ fiunt sub sole. Interdum dominatur homo homini in malum suum.
 10. Vidi impios sepultos: qui etiam cum adhuc viverent, in loco sancto erant, & laudabantur in civitate quasi iustorum operum: sed & hoc vanitas est.
 11. Etenim quia non proferunt cito contra malos sententia, absque timore ullo filij hominum perpetrant mala.
 12. Attamen peccator ex eo quod centies facit malum, & per patientiam sustentatur, ego cognovi quod erit bonum

timentibus Deum, qui verentur faciem eius.

13. Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed quasi umbra transeant qui non timent faciem Domini.

14. Est & alia vanitas, quæ fit super terram. sunt iusti, quibus mala proveniunt, quasi opera egerint impiorum: & sunt impij, qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant. sed & hoc vanissimum iudico.

15. Laudavi igitur letitiam quod non esset homini bonum sub sole, nisi quod comederet, & biberet, atque gauderet: & hoc solum secum auferret de labore suo in diebus vite suæ, quod dedit ei Deus sub sole.

16. Et apposui cor meum ut scirem sapientiam, & intelligerem distentionem, quæ versatur in terra: est homo, qui diebus & noctibus somnum non capit oculis.

17. Et intellexi quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem eorum, quæ fiunt sub sole: & quanto plus laboraverit ad querendum, tanto minus inveniat: etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit reperire.

CAPUT IX.

Nemo scit an Dei odio vel amore sit dignus: quod eadem cunctis hic eveniunt; & cum post hanc brevem & incertam vitam non restet tempus operandi, monet nunc operibus instanter incumbendum; & licet sapientia præstet fortitudini, in pauperum tamen non æstimatur.

1. Omnia hæc tractavi in corde meo, ut curiosè intelligerem: Sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo utrum amore, an odio dignus sit.

2. sed omnia in futurum servantur incerta, eò quod universa æquè eveniant iusto & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti, victimas, & sacrificia, contemnentis: sicut bonus & sic peccator: ut periurus, ita & ille qui verum deierat.

3. Hoc est pessimum inter omnia, quæ sub sole fiunt, quia eadem cunctis eveniunt. unde & corda filiorum hominum impleantur malitia, & contemptu in vita sua, & post hæc ad inferos deducuntur.

4. Nemo est qui semper vivat, & qui hu-

* Hebr. negotium quod sit super terram.

CAPUT X.

huius rei habeat fiduciam: melior est canis vivus leone mortuo.

5. Viventes enim sciunt se esse mortuos, mortui verò nihil noverunt amplius, nec habent ultrà mercedem: quia oblivioni tradita est memoria eorum.

6. Amor quoque, & odium, & invidia simul perierunt, nec habent partem in hoc sæculo, & in opere, quod sub sole geritur.

7. Vade ergo & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuum: quia Deo placent opera tua.

8. Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.

9. Perfruire vitã cum uxore, quam diligis, cunctis diebus vitæ instabilitatis tue, qui dati sunt tibi sub sole omni tempore vanitatis tue: hæc est enim pars in vita, & in labore tuo, quo laboras sub sole.

10. Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.

11. Verti me ad aliud, & vidi sub sole, nec velocum esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorem divitias, nec artificum gratiam: sed tempus, casumque in omnibus.

12. Nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aves laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo supervenerit.

13. Hanc quoque sub sole vidi sapientiam, & probavi maximam:

14. Civitas parva, & pauci in ea viri: venit contra eam rex magnus, & vallavit eam, extruxitque munitiones per gyrum, & perfecta est obsidio.

15. Inventusque est in ea vir pauper & sapiens, & liberavit urbem per sapientiam suam, & nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis.

16. Et dicebam ego, meliorem esse sapientiam fortitudine: quomodo ergo sapientia pauperis contempta est, & verba eius non sunt audita?

17. Verba sapientium audiuntur in silentio plus quam clamor principis inter stultos.

18. * Melior est sapientia, quam arma bellica: & qui in uno peccaverit, multa bona perdet.

Sapientis a stulto differentia: tentationibus potentis spiritus resistendum: de stulto ac servo elevatis, & divite ac principe humiliatis; occultus detractor serpenti comparatur: de rege puero, & principibus manè comedentibus: neque regi, neque diviti detrahendum.

1. **M**uscæ morientes perdunt suavitatem unguenti. Pretiosior est sapientia, & gloria, parva & ad tempus stultitia.

2. * Cor sapientis in dextera eius, & cor stulti in sinistra illius.

3. Sed & in via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat.

4. Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris: quia curatio faciet cessare peccata maxima.

5. Est malum quod vidi sub solè, quasi per errorem egrediens a facie principis: 6. positum stultum in dignitate sublimi, & divites sedere deorsum.

7. Vidi servos in equis: & principes ambulantes super terram quasi servos.

8. * Qui fodit foveam, incidit in eam: & qui dissipat sepem, mordebit eum coluber.

9. Qui transfert lapides, affligetur in eis: & qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis.

10. Si retusum fuerit ferrum, & hoc non ut prius, sed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur, & post industriam sequetur sapientia.

11. Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit.

12. Verba oris sapientis gratia: & labia insipientis præcipitabunt eum:

13. Initium verborum eius stultitia, & novissimum oris illius error pessimus.

14. Stultus verba multiplicat. Ignorat homo quid ante se fuerit: & quid post se futurum sit, quis ei poterit indicare?

15. Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in urbem pergere.

16. Væ tibi terra, cuius rex puer est, & cuius principes manè comedunt.

17. Beata terra, cuius rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore suo ad reficiendum, & non ad luxuriam.

18. In pigritiis humiliabitur contignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus.

19. In risum faciunt panem, & vinum

* Vide Deuter. 1. 29. cum Iona 4. in fine.

* Prov. 26. 27. Eccli. 27. 29.

CAPUT XII.

ut epulentur viventes: & pecunia obediunt omnia.

20. In cogitatione tua regi ne detrahas, & in secreto cubiculi tui ne maledixeris diviti: quia & aves cæli portabunt vocem tuam, & qui habet pennas annuntiabit sententiam.

CAPUT XI.

Monet nostra aliis impertiri, & semper bene esse operandum; quod hominis iudicium post obitum sit immutabile; futuri quoque iudicij memoriam retinendam, in quo de omnibus iudicandi sumus; iram & malitiam a corde auferendam.

1. **M**itte panem tuum super trans-euntes aquas: quia post tempora multa invenies illum.

2. Da partem septem, necnon & octo: quia ignoras quid futurum sit mali super terram.

3. Si repleta fuerint nubes, imbrem super terram effundent. Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.

4. Qui observat ventum, non seminat: & qui considerat nubes, numquam metet.

5. Quomodo ignoras quæ sit via spiritus, & quæ ratione compingantur ossa in ventre prægnantis; sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium.

6. Manè semina semen tuum, & vespere ne cesser manus tua: quia nescis quid magis oriatur, hoc aut illud: & si utrumque simul, melius erit.

7. Dulce lumen, & delectabile est oculis videre solem.

8. Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum: qui cum venerit, vanitatis arguentur præterita.

9. Lætare ergo iuvenis in adolescentia tua, & in bono sit cor tuum in diebus iuventutis tuæ, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum: & scito quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudicium.

10. Aufer iram a corde tuo, & amove malitiam a carne tua. Adolescentia enim & voluptas vana sunt.

Deum præ oculis habeto in iuventute, priusquam succedat molesta senectus, tandemque novissima mors: cumque omnia sint vanitas, Dei præcepta observa; nam de omnibus est reddenda ratio.

1. **M**emento Creatoris tui in diebus iuventutis tuæ, antequàm veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas: Non mihi placent, 2. antequàm tenebrescat sol, & lumen, & luna, & stellæ, & revertantur nubes post pluviam:

3. quando commovebuntur custodes domus, & mutabunt viri fortissimi, & otiosæ erunt molentes in minuto numero, & tenebrescent videntes per foramina:

4. & claudent ostia in platea, in humilitate vocis molentis, & consurgent ad vocem volucris, & obsurdescent omnes filia carminis.

5. Excelsa quoque timebunt, & formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locusta, & dissipabitur capparitis: quoniam ibi homo in domum æternitatis suæ, & circumibit in platea plangentes.

6. Antequàm rumpatur funiculus argenteus, & recurat vitta aurea, & conteratur hydris super fontem, & confringatur rota super cisternam,

7. & revertatur pulvis in terram suam unde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.

8. Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, & omnia vanitas.

9. Cùmque esset sapientissimus Ecclesiastes, docuit populum, & enarravit quæ fecerat: & investigans composuit parabolas multas.

10. Quæsiit verba utilia, & conscripsit sermones rectissimos, ac veritate plenos.

11. Verba sapientium sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt a pastore uno.

12. His amplius filii mi ne requiras. Faciendi plures libros nullus est finis: frequensque meditatio, carnis afflictio est.

13. Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata eius observa: hoc est enim omnis homo.

14. & cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, sive bonum, sive malum illud sit.